

Електронско учење – компетенција и концепт целоживотног учења

Резиме: У сфери савременог друштва, где је "корак са временом" предуслов за успешан живот и рад, целоживотно учење је прерасло у свакодневну активност појединца. У складу са тим, а у циљу олакшавања тих активности, у овом раду дата је препорука да се електронско учење развије прво као компетенција код сваког појединца, а затим да се електронско учење искористи као концепт за целоживотно учење, кроз разне методичке моделе. У раду је посебно наглашено да електронско учење не треба користити само стихијски, већ да га треба искористити као платформу на којој ће се захваљујући бољој организованости, много лакше и брже проналазити потребне информације и стицати потребна знања.

Кључне речи: целоживотно учење, електронско учење, формално образовање, неформално образовање, информално образовање, компетенције за целоживотно учење, концепт целоживотног учења

Увод

*"Учимо за живот, а не за школу."
Сенека*

Закони тржишта и убрзаног технолошког развоја не одражавају се само на економски аспект човековог живота, већ доводе до промена и у образовном систему. Промене се огледају у садржајним, методичким и дидактичким иновацијама, али и у непрестаном учењу и надограђивању знања и вештина, тзв. целоживотном образовању које траје и током, и након формалног образовања, у циљу константног личног и професионалног развоја. "Програми неформалног образовања нарочито су важни за угрожене и маргинализоване групе, јер је образовање кључни фактор у борби против сиромаштва." (Ћук, 2007: 2)

Целоживотно учење, наравно другачијих концепција, било је познато још у древним цивилизацијама. У Европској Унији целоживотно учење је донекле регулисано Лисабонском стратегијом¹, донетом 2000. године, у којој је истакнут циљ да привреда буде утемељена на знању, што је последично довело до промена у систему едукације, са акцентом на личном и професионалном развоју и запошљавању.

Појам целоживотно учење довољно сам за себе говори шта му је значење. Велики број људи свакодневно учи, свесно или несвесно. Али у последње време, убрзан научни,

¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Lisbon_Strategy

технолошки и друштвени развој, целоживотно учење поставља у фазу императива, било да је регулисано законом или не. Целоживотно учење, осим што се спроводи током целог живота, подразумева активности које утичу на трајност запошљања, као и друштвену ангажованост и укљученост у социјалне токове друштва у коме живимо. Дакле, у питању је комплетност друштвеног, професионалног и личног надограђивања.

Посматрано из угла техничких услова за организацију и остваривање целоживотног учења дигитализација се намеће као идеалан начин. Дигитализација кроз информационо комуникационе технологије обезбеђује најкомплетнију базу података од општег добра, доступну свима, финансијски не превише захтевну, увек потхрањену ажурним садржајима из свих области људског деловања.

Формално, неформално и информално образовање

Ако се образовање у најкраћем дефинише као стицање знања и вештина, онда се облици или типова образовања у најкраћем могу дефинисати као начини стицања знања и вештина.

Формално образовање свакако је најчешћи облик спровођења образовне делатности. То је законом уређена хијерархијска структура, мање-више слично организована у свим земљама, од предшколског до високошколског нивоа, дакле институционализована делатност. Крајњи исход овог образовања је добијање основних и конкретних знања из одређених области и добијање одређеног звања.

Неформално образовање појављује се у XIX веку у Великој Британији. То је нови концепт образовања који допуњује формално образовање, у оним сегментима које формално образовање не успева да прати због убрзаног техничко технолошког развоја. Основна карактеристика неформалног образовања је да се ради о организованим и планираним образовним активностима, прилагођеним циљним групама, а које изводе обучени едукатори. (Нпр. курсеви, семинари и сл.). И док нас формално образовање више учи теоријским знањима, неформално се базира на конкретнијим више практичним знањима.

Информално образовање је по својој концепцији најмање организовано и углавном се своди на индивидуалне образовне активности. Подразумева планирано и непланирано учење током свакодневнице. То што није организовано, што је иницирано од стране поједнца и спроведено најчешће самосталним учењем, не значи да је некавалитетно.

Ова три облика образовања не искључују један другог, напротив. Они се допуњују и представљају идеалну комбинацију за стицања знања и вештина. Сва три облика на свој начин омогућавају индивидуалност у раду.

Целоживотно учење није могуће дефинисати као једно од горе поменутих облика образовања. У неким ситуацијама могло би бити конципирано као сваки од ових облика понаособ, а веома често представља комбинацију сва три облика, понајвише комбинацију неформалног и информалног образовања.

Електронско учење као компетенција за целоживотно учење

"Компетенције су функционално интегрисана знања, вештине, вредности и ставови који се испољавају као способност особе да одговори на неки изазов или захтев у датом контексту." (*Смернице за приступ усмерен на учење и развој компетенција Националног оквира курикулума – основа учења и наставе*)

С обзиром да се компетенције не наслеђују, оне се постепено стичу и развијају. Практично, то су способности да се у стварној ситуацији, проблем препозна и разуме и да се у складу са тим предузму одговарајуће активности. Компетенције не треба схватити као искључиво практична знања, јер оне имају и своју мисаону и теоријску подлогу.

Целоживотно учење самим својим називом јасно говори шта оно представља, да сви ми, увек и свуда треба да учимо и да надограђујемо своја знања, вештине и способности. Ако је целоживотно, осим временске константности, оно се односи и на све узрасне структуре. А ако целоживотно учење посматрамо из угла компетенција, онда се те компетенције могу односити на компетенције ученика и наставника унутар образовног система, али и на компетенције за целоживотно учење ван организованог образовног система.

Надлежне институције Европске уније препоручују својим чланицама, али и земљама које нису чланице, да воде образовну политику која подржава развој компетенција. У те компетенције спадају: комуникација на матерњем и страним језицима, математичка компетентност и основне компетенције у природним наукама и технологији, затим дигитална компетенција, учење како се учи, као и социјалне и грађанске компетенције, смисао за иницијативу и предузетништво и културна свест и експресија. (*Смернице за приступ усмерен на учење и развој компетенција Националног оквира курикулума – основа учења и наставе*). Овај списак компетенција је обухватио све аспекте човековог живота и рада и као такав представља пакет компетенција за целоживотно учење. Али, различитим нивоима учења и узраста треба прилагодити и списак и нивое компетенција.

Као што се види, дигитална компетенција је неизоставна на списку компетенција потребних за учење и за савремени живот уопште. То је способност коришћења информационо комуникационих технологија за рад, комуникацију и забаву, што подразумева вештине управљања информацијама и комуникацију преко интернета. На најнижем нивоу ова компетенција подразумева употребу мултимедијалне технологије, а виши нивои подразумевају способност да се информације добијене електронским путем процесуирају и користе на систематичан начин.²

Посматрано из угла формалног, неформалног и информалног учења, дигитална компетенција је потребна, чак неопходна, за све поменуте облике учења.

Електронско учење, припада дигиталној компетенцији. Оно већ дужи низ година покушава да заузме своје место у образовном систему. Наравно, у развијенијим земљама овај вид образовања је заступљенији. Лично мислим да електронско учење треба увести као обавезан сегмент образовног система и тиме ученицима, на различитим нивоима образовања, омогућити различите нивое коришћења овог вида учења. Овим би се створиле основе за даље развијање компетенција за електронско учење, као и за његово успешно коришћење у процесу целоживотног учења.

² <http://www.pedagog.rs/evropska%20unija.php>

Постоје разни методички модели електронског учења: дигиталне презентације, образовни рачунарски софтвер, туторијали, Веб оријентисани системи за учење на даљину, као и системи за управљање учењем, тзв. LMS (*learning management system*).³

Међу системима за управљање учењем један од најпознатијих и најчешће коришћених је бесплатни систем Мудл (*Moodle*⁴).

Електронско учење као концепт целоживотног учења

Целоживотно учење, чак и онда када није потпуно регулисано законом, не би требало да буде само обавеза појединца, већ обавеза свих актера друштва. Осим што га је потребно омогућити у свим животним добрима, потребно је обезбедити квалитетна постигнућа. Све то захтева одређени начин организовања, тј. одређени концепт целоживотног учења.

Један од начина целоживотног учења, који појединцу пружа индивидуалност у раду јесте коришћење Интернета и Веб сервиса. Када је целоживотно учење сведено на активност појединца, у смислу самоорганизовања и самосталног рада, онда је овај концепт учења логичан избор. Поред непресушног извора информација, презентованих по принципу очигледности, алати генерације Веб 2.0 и 3.0, омогућавају интерактивност у раду и врло квалитетну синхрону и асинхрону комуникацију. Међутим, један од циљева овог рада јесте да укаже на могућност циљане употребе електронског учењада у сврху целоживотног учења, а не само да се електронско учење користи стихијски, проналажењем, селектовањем и обрадом изобиља информација на интернету. Дакле, један организовани концепт који би допринео усмеравању његових корисника кроз процес целоживотног учења.

Оправданост овог употребе електронског учења у процесу целоживотног учења лежи у чињеници да електронско учење омогућава индивидуалност и интерактивност у раду, дидактички добро представљене наставне садржаје, који уз мултимедијалност задовољавају принцип очигледности. Осим тога неоспорна је и чињеница да ИКТ утичу на бољу мотивисаност у раду и готово у потпуности суспендују временска и територијална ограничења. Ово указује на тренд свеопште информатизације процеса образовања па и процеса целоживотног учења, а да притом не потискује постојеће начине учења и постојеће концепте целоживотног учења, већ напротив, чини их бољим.

Целоживотно учење већ има запажено место у развоју и животу сваког појединца. Колико је битно и потребно говори чињеница да је и законом регулисано. Иако је очигледна тенденција да се људима и након формалног образовања помогне у даљем усавршавању, целоживотно учење није ни једноставно, ни лако. Из овога се да закључити да је маргинализованим и осетљивим групама друштва додатно тешко да се укључе у процес целоживотног учења. Један од начина да се целоживотно учење олакша овим друштвеним категоријама јесу информационо комуникационе технологије и употреба разних методичких модела електронског учења. Овим би се ублажиле или потпуно превазишле евентуалне језичке баријере, а такође постојећи софтвери за особе ометене у развоју и за особе са посебним потребама, могли би да се прилагоде и користе у процесу целоживотног учења.

³ Часопис Настава и васпитање 2, ПДС Београд 2014. Методички модели засновани на електронском учењу.

⁴ <https://moodle.org/>

Закључак

Логичан је закључак да узроци целоживотног учења леже у хипер развоју науке и технике. Чак, иако свесна те чињенице, организована формална образовна делатност не успева да прати темпо развоја науке и технике, па је целоживотно учење потреба, а не избор модерног друштва. Целоживотно учење је начин да се премости јаз између новообразованих генерација и нивоа научних и техничкотехнолошких достигнућа, што треба да обезбеди добро функционисање друштвених заједница.

Целоживотно учење је јако важно јер статиска већ показује да новије генерације чешће мењају професију током живота, а то нам обезбеђује трајност запошљавања и егзистенцију, што се опет рефлектује на квалитет живота.

С обзиром да су информационо комуникационе технологије постале свакодневно средство за забаву, комуникацију и рад, оне имају све предуслове да се употребе у сврху целоживотног учења.

Литература

1. Ђук, М. и остали (2007): Целоживотно учење и неформално образовање, *Реч више*, бр.3
2. Матијашевић, Ј. Јоксић, И. (2014): Заступљеност концепта учења на даљину у систему високог образовања у Србији, *Настава и васпитање*, бр.1.
3. Глушац, Д. Тасић, И. (2014): Методички модели засновани на електронском учењу, *Настава и васпитање*, бр.2.
4. Николић, М. Николић, Ж. Митровић, В. (2014): Компетенције наставника за примену информационо-комуникационих технологија у основној школи, *Педагогија* бр.1.

Електронски извори

1. <http://www.nshc.org.rs/public/publikacije/recvise03.pdf>
2. <http://www.knowledgejump.com/learning/informal.html>
3. <http://www.razvionica.edu.rs/wp-content/uploads/2014/04/SMERNICE-FINAL-15.12.13.pdf>
4. <http://www.cipcentar.org/>
5. <http://www.pedagog.rs/evropska%20unija.php>
6. Марчетић, А. (2010): Кључне компетенције за цјеложивотно учење и инструменти за њихово вредновање, доступно на <http://www.kvalis.com/o-portalu/item/112-klju%C4%8Dne-kompetencije-za-cjelo%C5%BEivotno-u%C4%8Denje-i-instrumenti-za-njihovo-vrednovanje>

Наташа Вуковић

E-learning - competencies and the concept of lifelong learning

Abstract: *In the surroundings of modern society, where "keeping up with the time" is a precondition for a successful living and working, lifelong learning has become daily individual's activity. In accordance with that, and in order to facilitate these activities, this paper gives recommendation that the e-learning should be developed at first as a competence within each individual, and after that using it as a concept for lifelong learning through a different methodological models. This paper particularly emphasizes that the e-learning should not be used randomly, but rather as a platform for easy and fast finding of the necessary information and acquiring knowledge, due to its better organization.*

Keywords: *lifelong learning, e-learning, formal education, non-formal education, informal education, competences for lifelong learning, the concept of lifelong learning*